

MEMORIALUL VICTIMELOR COMUNISMULUI ȘI AL REZISTENȚEI DE LA SIGHET

Ioana BOCA

Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței de la Sighet este un muzeu unic în peisajul muzeistic românesc încercând să prezinte vizitatorilor o imagine cât mai completă a ceea ce a însemnat fenomenul totalitar comunist, care au fost mijloacele de a opune rezistență și cum a fost distrusă orice încercare de opoziție în România comunistă.

Clădirea în care se află amplasat muzeul este o fostă închisoare construită la sfârșitul secolului al XIX-lea, în 1897, pentru a marca o mie de ani de dominație maghiară în regiune. Construcție tipică pentru acea vreme, pe trei niveluri, în formă de T, pe latura mare a T-ului fiind celularul - camerele destinate administrației aflându-se pe cea mică -, închisoarea din Sighet a funcționat ca loc de ispășire a pedepselor până în 1977, cunoscând mai multe faze. Perioada cea mai dură din istoria acestei închisori o constituie anii 1948-1955, timp în care aici au fost închiși deținuții politici care se opuneau regimului comunist instituit în România după 6 martie 1945.

După ce a fost închisoare de drept comun până în timpul celui de-al doilea război mondial, în anul 1944 a devenit lagăr sovietic. Ulterior, prin Sighet se făcea repatrierea foștilor prizonieri și a foștilor deportați din

U.R.S.S. Din august 1948 a fost transformată în închisoare politică prin aducerea unui prim lot de tineri intelectuali și de țărani maramureșeni. Totuși, închisoarea din Sighet rămâne cunoscută mai ales ca locul unde a fost exterminată cea mai mare parte a elitei politice, culturale și economice a României interbelice. Aici au fost aduși în zilele de 5/6 mai 1950, peste o sută de demnitari (prim miniștri, miniștri, guvernatori ai Băncii Naționale, ofițeri ai armatei române, șefi de partide, academicieni, economiști, oameni de cultură), unii dintre ei condamnați la pedepse grele, alții, nici măcar judecați. La 3 noiembrie 1950, 43 de episcopi și preoți greco-catolici și romano-catolici s-au adăugat demnitarilor.

Penitenciarul din Sighet, considerat „unitate de muncă specială“, cunoscută sub numele de „colonia Dunărea“, a fost între anii 1950-1955 una din închisorile cu regimul cel mai dur de detenție, aproximativ 60 de persoane (aproape o treime din cei închiși) murind aici. Regimul inuman de detenție, vârsta înaintată a multora dintre cei închiși (mulți fiind trecuți de 70 de ani) și sănătatea precară sunt câteva din cauzele acestor decese (pentru mai multe informații despre ce a însemnat închisoarea Sighet, vezi *Memoria închisorii Sighet*, editor Romulus Rusan, Fundația Academia Civică, București, 1999).

Memorialul
Victimelor
Comunismului și
al Rezistenței
de la Sighet,
curtea interioară
unde se află Spațiul
de Reculegere
și Rugăciune

În 1955, ca urmare a Convenției de la Geneva, închisoarea de la Sighet a redevenit locul de ispășire a pedepsei pentru deținuți de drept comun.

Din 1977, închisoarea a fost dezafectată și a intrat într-un proces de degradare.

În 1993, scriitorii Ana Blandiana și Romulus Rusan au prezentat proiectul Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței de la Sighet la Consiliul Europei care, apreciindu-i importanța, a acordat sprijinul necesar în realizarea lui. În 1994, fundația Academia Civică, creată tocmai cu scopul de a realiza proiectul Memorialului, a preluat fosta închisoare și a început reconstrucția pentru transformarea ei într-un muzeu dedicat celor care au suferit în timpul comunismului. Din 1994, muzeul de la Sighet se află sub egida Consiliului Europei, iar, în 1997, a fost declarat, prin lege, ansamblu de interes național.

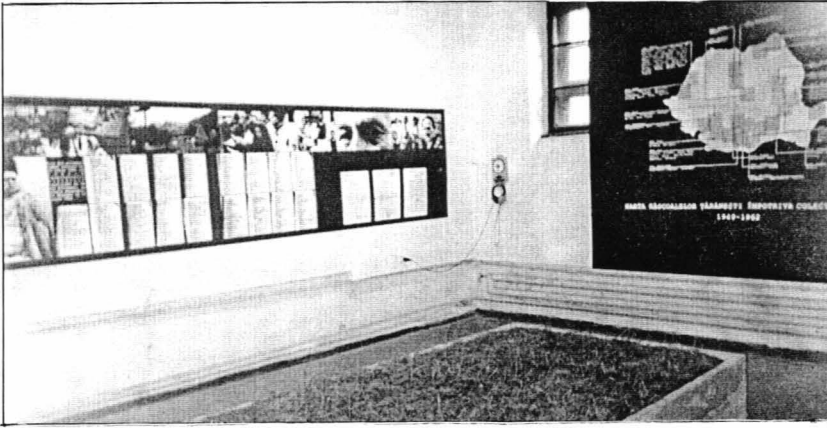
Concretizarea proiectului și atingerea obiectivelor propuse este demonstrată și de faptul că, în 1998, Memorialul Victimelor Comunis-

mului și al Rezistenței de la Sighet a fost nominalizat de Consiliul Europei ca unul din cele trei locuri ale memoriei colective europene, alături de memorialul de la Auschwitz și de Memorialul Păcii, de la Paris.

Intrat în circuitul muzeistic național, muzeul memorial de la Sighet s-a bucurat încă de la deschiderea sa oficială, la 20 iunie 1997, de vizita unor oaspeți de seamă, din care ținem să amintim pe Președintele României, Emil Constantinescu, Majestatea Sa Regele Mihai I, Preafericitul Teoctist, Patriarhul României, precum și o serie de ambasadori acreditați la București...

În starea în care se găsea în 1993, fosta închisoare era improprie oricărei forme de folosință. De aceea a fost depus un efort imens pentru repararea construcției și transformarea acestei clădiri lăsată în părăsire într-un loc propice dezvoltării unui muzeu.

Celularul nu a suferit nici o modificare, păstrându-se aceeași structură: 10 celule mici pentru izolare și 4 celule comune, precum și celula „neagră” de la fiecare nivel.

Sala „Colectivizarea agriculturii și represiunea împotriva țăranilor”

O parte din fostele încăperi care țineau de administrația închisorii au fost transformate în spații expoziționale, altele fiind destinate Centrului internațional de studiu al comunismului.

S-a modernizat doar intrarea principală prin crearea unui hol spațios la intrare, în corpul de legătură dintre clădirea fostului penitenciar și clădirea Judecătoriei. Tot în acest spațiu a fost amenajată și o sală modernă de conferințe cu o capacitate de 200 de locuri, care poate fi utilizată și ca sală de expoziții.

Fiecare nivel al muzeului are 10 săli mici și patru săli mari, corespondente ale fostelor celule.

Din punct de vedere tematic, muzeul de la Sighet își propune ca prin recrearea unor momente dispartate referitoare la gulagul românesc și la evenimente importante ale rezistenței anticomuniste să ofere o imagine cât mai completă a istoriei ultimilor 50 de ani.

Lipsa obiectelor atât de necesare pentru orice expoziție, precaritatea informațiilor, greutatea accesului la documentele de arhivă au făcut extrem de dificilă munca celor care s-au ocupat de amenajarea

spațiilor expoziționale ale muzeului de la Sighet. Încet - încet s-a conturat însă linia care trebuie urmată și stilul de abordare pentru prezentarea temelor pe care muzeul își propune să le arate vizitorilor săi. Cu ajutorul unor donatori extrem de generoși am putut să strângem o serie de lucruri realizate în închisoare și păstrate cu greu în anii regimului comunist. Astăzi, aceste obiecte și-au găsit locul firesc în expozițiile din cadrul Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței.

Sălile muzeului dau vizitorului posibilitatea să cunoască aspecte ale rezistenței (răscoalele țărănești împotriva colectivizării, rezistența din munți, drama intelectualilor sau cea a Bisericii) și să înțeleagă suferința celor care au trecut prin închisorile comuniste.

Îmi propun, în cele ce urmează, să fac o succintă prezentare a celor mai reprezentative săli ale muzeului.

Prima sală, aflată chiar la intrarea în muzeu, „Sala Hărților”, este o scurtă introducere în universul concentraționar românesc, fiind o prezentare în spațiu a gulagului românesc; se află în lucru și varianta temporală, adică o cronologie a celor 45 de ani din istoria României comuniste.

Sala
„Lotul Vișovan“
Foto: Florin Eșanu

Ceea ce atrage atenția vizitorului, încă din primul moment, este o hartă mare a țării pe care sunt punctate, prin cruci, cele peste 250 de locuri de detenție, de muncă forțată și de domiciliu obligatoriu, azile psihiatrice și gropi comune. Fiecare din acestea se regăsește, apoi, pe șase hărți mici, unde sunt enumerate toate aceste locuri. Alături de hărți se găsesc pozele celor mai importante închisori comuniste.

Trei expoziții mari au fost organizate în sălile mari de la parter prezentând câteva aspecte importante: colectivizarea agriculturii, munca forțată și regimul penitenciar. Alături de fotografii și material documentar, în expoziții am reușit să expunem și obiecte deosebit de semnificative și sugestive. Este vorba, în primul rând, de o motocicletă construită de deținuții politici în fabrica de la Aiud în perioada 1954 - 1955. Sunt expuse în sala „Regimul penitenciar“ (fosta bucătărie) obiecte realizate în închisoare (un cuțit, o lingură de lemn, o linie metrică, un toc de ochelari) precum și lucruri care au fost păstrate după eliberarea din închisoare (o haină peticită și un pachet returnat de la Aiud).

Celulele mici de la parter sunt destinate unor personalități ale vieții culturale și politice ale României interbelice care, după 1950, au fost întemnițate la Sighet. Amintim, în acest sens, sălile dedicate lui Corneliu Coposu, Emil Hațieganu, Alexandru Todea, Iuliu Hossu, Ilie Lazăr, Alexandru Lapedatu, Nichifor Crainic, Florian Ștefănescu - Goangă, Nicolae Mărgineanu sau Márton Áron.

Deși, din cauza transformărilor de peste ani, celulele nu au mai păstrat nimic din anii '50, am încercat, apelând la mărturiile puținilor supraviețuitori, să reconstituim câteva dintre ele, așa cum erau în acei ani. Este vorba de celula de pedeapsă „Neagra“, situată la primul etaj, și de alte două celule, de la parter și de la etajul doi, unde și-au petrecut ultimele zile din viață două dintre cele mai reprezentative figuri ale vieții publice românești, Iuliu Maniu, președintele Partidului Național Țărănesc, fost prim ministru, arestat în 1947 și adus la Sighet în 1950, unde a murit, în 1953, la vârsta de 80 de ani, și Gheorghe Brătianu, istoric, membru al Academiei Române, profesor universitar, om politic, mort

la Sighet în 1953, la vârsta de 55 de ani.

Celulele de la etaj au fost gândite pe câteva teme mari: regimul de viață al deținuților în închisoare – relațiile cu familiile, situația femeilor din închisori; deportarea în Bărăgan; rezistența din munți; Biserica; cultura.

Medalioanele sculptate în închisoare, poeziile cusute sau scrise pe pânză, cruciulițe lucrute în lemn sau în os, candela sculptată în lemn de deținuții politici de la închisoarea Aiud, jocul de șah cusut în detenție de Radu Rosetti, mosorelul de poștaş cu ajutorul căruia deținuții își transmiteau mesaje, cărțile poștale expediate din detenție familiilor sunt doar câteva din mărturiile suferinței.

„Reprimarea intelectualilor“, „Proletcultism. Antiproletcultism“ și „Disprețul față de cultură“ sunt cele trei săli care surprind represiunea împotriva culturii și a intelectualilor. Din cauza crezului lor sau a atitudinii de dizidentă, aceștia au fost epurați de la catedre sau interziși, iar unii chiar au fost închiși. Documente, fotografii, cărți și obiecte aparținând unor personalități marcante ale culturii românești (Mircea Vulcănescu, Nichifor Crainic, Alice Voinescu, Vasile Voiculescu etc.) surprind drama intelectualului român.

Suferința fizică, tratamentul bestial pe care l-au îndurat cei închiși sunt evidențiate printr-o sală specială care prezintă o parte din metodele de tortură de la Securitate, din închisori și din lagărele de exterminare. Cele 17 desene au fost realizate de graficianul Vasilian Doboș, la explicațiile fostului deținut politic Cezar Zugravu. CD-ul instalat în

celulă permite ascultarea mărturiilor unor persoane care au trecut prin închisoarea Pitești, unul din cele mai îngrozitoare locuri de tortură.

Asociația Deportaților în Bărăgan din Timișoara a realizat o sală extraordinară prin bogăția materialului documentar. Sunt prezentate aspecte ale deportării. Fotografiile realizate atunci recrează imaginea satului din Bărăgan. Alături de acestea, Asociația a donat Memorialului Sighet foarte multe obiecte păstrate din acei ani - veselă, haine, obiecte casnice, icoane.

Una din cele mai impresionante săli ale muzeului este cea dedicată femeilor care au fost închise. Nașterea, maternitatea capată cu totul alte dimensiuni în universul concentraționar. De aceea am prezentat două cazuri de femei închise și despărțite în mod tragic de copiii lor – Maria Plop (care a murit în închisoare fără a-și mai revedea fetița) și Iuliana Preduț. Obiectele păstrate cu greu din perioada detenției sunt prezentate într-o vitrină. În același timp, se pot asculta vocile unora din femeile care au suferit în închisoare.

O sală deosebit de interesantă este cea de la etajul al doilea, intitulată „Lotul Vișovan“. Povestea este următoarea: în vara anului 1948, penitenciarul de la Sighet a devenit politic, prin aducerea aici a unui prim lot de elevi, studenți și tineri țărani, care activaseră într-o organizație anticomunistă. Ne-am propus să reconstituim cât mai exact din povestirile supraviețuitorilor condițiile în care au trăit în această celulă a închisorii Sighet.

Așa cum am mai amintit în acesată scurtă prezentare, în câteva din sălile muzeului au fost instalate CD *player-e*, vizitatorii putând asculta fragmente de interviuri care au legătură cu tematica expoziției respective. Interviurile fac parte din arhiva de istorie orală a Memorialului de la Sighet, arhivă care cuprinde peste 3000 de ore de înregistrare cu foști deținuți politici sau cu persoane care, deși nu au fost închise, au trecut prin numeroase suferințe.

În cadrul Muzeului Memorial există două expoziții dedicate unor personalități de seamă ale perioadei interbelice și care și-au aflat sfârșitul la Sighet: Gheorghe I. Brătianu (la etajul I) și Iuliu Maniu (la etajul al II-lea).

Expoziția Gheorghe I. Brătianu, realizată în 1998 de Muzeul Național de Istorie și donată, apoi, Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței, prezintă, prin documente și fotografii sugestive, viața și activitatea marelui istoric român.

Sala Iuliu Maniu evocă momente din activitatea politică a lui Maniu. Valoarea expoziției este ridicată de prezența unor obiecte (ceasul de perete, melonul, un *coup-papier*, un scaun de nuc, o geantă de voiaj) care au aparținut lui Iuliu Maniu și au fost donate muzeului de dnele. Clara Boilă și Aurelia Ghinea.

Două spații distincte vin să întregească construcția muzeistică. Este vorba de amplasarea, într-una din curțile interioare, a unui grup statuar din bronz, operă a sculptorului

Aurel Vlad, intitulat „Cortegiul sacrișurilor” și de un Spațiu de Reculegere și Rugăciune, aflat în a doua curte interioară a muzeului. Credința în Dumnezeu a fost pentru majoritatea celor care au suferit în temnițele comuniste singura speranță. De aceea, în acest loc al rememorării atâtor suferințe, nu putea lipsi un spațiu destinat rugăciunii, operă a arhitectului Radu Mihăilescu, realizat cu sprijinul financiar integral al dnei. Margaret Holmes și lui Mișu Cârciog, din Londra.

În cadrul Memorialului, alături de muzeu, funcționează un centru de studii asupra comunismului. În fiecare an, începând cu 1993, Fundația Academia Civică organizează la Sighet simpozioane pe teme istorice la care sunt invitați istorici români și străini și foști deținuți politici. Din 1998 s-a materializat o nouă inițiativă a Fundației, Școala de Vară pentru elevi.

În prezent, mai mult de jumătate din muzeu este într-o formă definitivă de prezentare. Sperăm ca, până în vara anului 2000, să oferim vizitatorilor un muzeu complet amenajat. Se preconizează noi expoziții tematice, ca: Mișcările studentești din 1956, Demolarea Bucureștiului, Academia, Regele etc.

Aceasta nu înseamnă că nu vom rămâne deschiși oricărei schimbări, pe măsură ce noi obiecte, documente, mărturii vor intra în patrimoniul muzeului memorial de la Sighet.

**The Memorial Museum for the
Victims of the Communism and of the
Anti-Communist Resistance**

Abstract

The Memorial Museum for the Victims of the Communism and of the Anti-Communist Resistance in Sighet, a project initiated in 1993 by Ana Blandiana and Romulus Rusan, was inaugurated in June 20, 1997. The role of this museum is to reconstitute the true history of the last 50 years. The Memorial is under the auspices of the Council of Europe and it is included in the first three European Memorials dedicated to the European memory.

Its center is inside the old political prison in Sighet, one of the most symbolic prisons, where was exterminated the political, cultural and spiritual inter-war Romanian elite (1990 – 1955).

The Memorial has to be a Museum where the visitors may understand the whole Romanian totalitarian universe and obtain information about the Romanian resistance against communism, starting with 1945 and until 1989.

In almost all the cells of the museum are presented, now, interesting exhibitions about the Romanian political prisons, the resistance movements, the collectivization, the labor camp, the deportation, the oppression against intellectuals, and the persecution against the Church. A few objects made in prison, which were with difficulty kept by the political prisoners, a lot of archive documents and photos try to reconstitute the sufferance of the Romanian people during the communist period.